Nupepa Kuokoa:

KE KILOHANA POOKELA NO KA LAHUI HAWAII

BUKE XII. HELU 44. HONOLULU, POAONO, NOVEMABA 1, 1873. NA HELU A PAU 622.

E PAU NA PUPOPU KAHIKO!

E pani me na Hale Laau!

E HELE I KA HALE KUAI PAPA

I PAHEEIKALIAE O

Samuela G. Waila Ma.

AIA MA KA PA KUAI PAPA KAHIKO

O KIMO PELEKANE MA IHO NEI.

E Kuai Makepono Loaia Ana

—ME KE—

Kumukuai Haahaa Loa.

NA PUU PAPA NUI,

NA LAAU A ME

NA LAKO KUKULU HALE

A PAU MALAILA.

OIA HOI NA

LAAU NOUAIKI o na ano a pau,
Na Papa Manoanoa Nonaiki,
Na Papa Nonaiki,
Na Aaho Paina Ulaula,
Na Pili Laau Paina Ulaula.

NA PINE PA!

NA AAHO PA A ME NA POU PAINA ULAULA, NA PILI LAAU-CIDA, NA PILI LAAU PAINA ULAULA.

Na Puka 2-0x6-0 a hiki i ka 3-0x7-6
Na Puka Komo Laau Aniani, 2-9x6-6 a hiki i ka 5-0x9-0.
Na Laau Puka Aniani, 7x9 a hiki i ka 12x18.

NA PANI OLEPELEPE

I penaia, a pena ole ia,
O na ano a pau.
Na Aniani Pukaaniani,
Na Paina Ulaula Molina,
1 Iniha a hiki i ka 5 Iniha.

Na Ano Pepa Hale Maikai

A ME NA LIHILIHI.

Aila Hoowali Pena Maikai Loa,
Aila Hoomaloo Pena, Vaniki,
Na Pena Keokeo,
Ka Lead & Zinc,
Pena Eleele o na
Ano Pena e ae o
Kela ano keia ano.

NA LAKA PUKA!

Na Laka Poepoe,
Na Ami Loloa,
Na Ami Pokopoko,
Na Laka Uwai,
Na Kui-nao,
Na Ami Lele,
Na Puka Aniani, &c., &c

Na Kui Hao,
Kui Wai,
A Kui Kui,
3d a hiki i ke 60d, &c., &c.

O keia mau mea a pau, e kuai makepono ia ana ma ke DALA KUIKE

O keia mau mea a pau, a o kahi paha o keia, e hiki no ke hoounaia ma kekahi o na awa o keia Aupuni.

He mau Agena no Makou no ka

MOKUMAHU "KILAUEA,"

Kapena D. Taylor.

614-3m WAILA Ma.

HE MOOLELO KAAO

..NO..

ROBIANA LO

KA HIWAHIWA OKE KOA,

Helu Akolu o ka Ikaika.

Punuhiia mai loko mai o ka Buke Arabia, mai ka Olelo Beritania a ka Olelo Hawaii.

MAHELE III—HELU 94

ALOHE nae o Hipa ma i ka moe a ka laua keiki, na ukuhi koke iho la laua i ko laua mau waihona a piha a hu i ka olioli, me ka lelele ana i o a ianei, no ka haawina pomaikai i loaa i ka laua keiki ma ka moe; a ma ia mea, akahi no a kanahai iki mai ko ka wahine dia manao inaina no Lo Hipa, a akahi wale no hoi a ike ia aku kona hoopunahele ana mai iaia nei.

A ike nae ua wahine dia nei, na ku i ka pomaikai ka moe a Lo Hipa, nolaila, ninau aku la oia ia Hipa, Ehiki ana anei ia oe ke hahai mai i ke ano o ka moe a ke keiki a kaua? Pane aku o Hipa, Ma ka mea i maopopo ia'u, e hoike no au e like me ka'u ike, a o ka mea aku hoi i koe ma ka'u wehewehe ana, nau aku no ia na ka mea i ao kumu ia. Nolaila, ma ka'u ike, o kela ao nui oleele i pii mai ai mai ke kukulu hema mai, a hiki i ka hapalua o ka lewa kona kiekie, a manalua ae ai kona [illegible] aina ia; a o na anuenue e pio ana ma ka aoao akau, he mau aupuni ia elua, a e lilo ana ia kakou ma keia hope aku; a o na hoku oha ma ka aoao hema, e hoike mai ana ia i ka hookuiia ana o na aupuni o ka lewa i kahi hookahi. A o keia wale iho la no na mea i maopopo ma ka'u ike. I mai hoi ka wahine dia, O kau ike, o ka kaua ike pu no ia. Pane hou aku ka wahine dia, Pehea hoi kou manao no kahi holoholona a me ke kaikamahine e noho ana mawaena o na anuenue a me na hoku? I mai la hoi o Hipa, Aohe maopopo o ko laua mau haina ia'u, no ka mea, o ke kua o ka noonoo, ua hoohuliia mai nei ia'u, a o ka haina pololei a'u e hoike aku ai imua ou, ua hunaia aku ia mai ka welau aku o kuu alelo.

A ma keia kalakalai olelo wale ana no a Hipa, i mai ka wahine dia, O ke kaikamahine a kaua i lohe ae nei, oia no ke alii nona ke ao nui au i hai ae la he aina, a o kahi holoholona e holoholo ana ma na wawae o ua kaikamahine la, o oe no ia; o ko lele ana a komo iloko o ke ao eleele, malaila no e hoi hou aku ai ka enemi, a ma ou la e lanakila ai olua, a ma ou la no hoi e pio ai olua ma keia hope aku. O ka pepehi ana a Lo Hipa i ka holoholona a me na mea a pau i hanaia e ia ma ka po, e hookoia ana no ia maluna ou i keia la, e like me na kuhikuhi a ka po.

Huli koke ae la no ua wahine dia nei a kena aku ia Lo Hipa, i ka i ana aku, Mamuli o na kuhikuhi a ka po, ke i aku nei au ia oe, e unuhi i kau pahi wakawaka, a e kaha koke ae oe i ka opu o ko makuakane, a e hana no hoi oe i na mea a pau i kuhikuhi ia mai ai ma ka moe.

A pau na olelo a ka wahine dia, unuhi ae la o Lo Hipa i kana pahi wakawaka, a paa ae la ma kona lima, a i aku la, Ma keia pahi a'u e paa nei, ua hoopihaia au i ke aloha no ko'u makua, a ua hiki ole i ka oi o keia pahi ke kau aku maluna ona, a o na kuhikuhi a pau a ka po, aole i oi aku kuu minamina ia, aole no hoi au i ike i ka lakou mau pono, e like me ka pomaikai nui i loaa ia'u ma o ko'u makua la.

A lohe nae ka wahine dia no keia mau olelo kahalua, okalakala koke ae la oia, a i aku ia Lo Hipa, E kuu keiki e, mai kanalua oe e like me kou ano aloha makua. A lohe nae o Lo Hipa no keia mau olelo, kulu iho la kona mau waimaka aloha.

A ike maopopo ka wahine dia i ko Lo Hipa manao, nolaila, lalau aku la oia i ka pahi, a kaha aku la ma ka opu o Hipa, a kuai ae la i na mea a pau i waho, a lawe ae la i kahi opu uuku i kuhikuhiia, a hoihoi iho la i na mea a pau iloko, a haawi aku la i ua wahi opu nei ia Lo Hipa, me ka i aku, Eia ka opu la o Hipa, e paa oe, mai hoomenemene. Lalau mai la o Lo Hipa me ka manao kanalua, no ka mea, ua piha loa kona naau i ke aloha makua.

A ia wa koke no, lawe koke ae la ka wahine dia i ka omole wai ola, a nini iho la ma kahi ana i oki ai i ka opu o Hipa, a puoho ae la oia mai kona waiho a make ana, ku ae la iluna, konini ae la ka huelo, e like me ke ano mau o ka hipa i ka wa ua, a hoopuka ae la i ka huaolelo mai kona waha ae, E kuhi ana au he mea olelo wale no na olua, eia ka e pepehi io ana olua ia'u; a heaha iho la ka waiwai o ka olua hana hoomainoino ana iho nei ia'u? Ka i no paha hoi o ka make aku la kela, eia no ka hoi nei make ia olua. I mai o Lo Hipa, Aole no na'u, na ia la aku no.

Aia nae a huli pono ae o Hipa, ike aku la oia i kona opu e paa ia mai ana e Lo Hipa, huli ae la oia a ninau i kana wahine, O kuu opu anei kela? Ae mai la ka wahine dia, a lalau aku la no a paa i kona lima, a lalau aku la no hoi i ka pahi, a oki ae la ma ka mole o ka opu hipa, a loaa ae la ka waha, neenee aku la oia ma kahi kaawale, me ka manao e [illegible] i hele hookai pua ala ko loko.

A ike mai la nae o Lo Hipa, miki mai la oia, no ka mea, ua loaa mua aku la oia i ke ala o ua mau pua nei; a no ka like pu hoi o keia ala, me ke ala i loaa ai iaia ma ka moe, nolaila, huli ae la oia a ninau ia Hipa, Mahea la kahi i loaa'i o keia mau pua ia oe? Pane mai la o Hipa, No ke aupuni o Ainahau, a i lawe malu ia mai e a'u.

Kii aku la o Lo Hipa i ua mau pua nei, a hoihoi aku la i ka hale me ka olioli; a ke ike aku nei no ua wahine hapa dia nei i ka olioli lua ole o ka laua keiki, e lelele ana iluna a ilalo, me he mau kao keiki la e paani ana maluna o na puu a me na wahi oneanea o ke kula, a pela aku.

A no ka maopopo ole i ka wahine hapa dia, no ka Lo Hipa mea e hana aku ai no na pua, nolaila, kahea okoa aku la no oia, i ka i ana aku ma ke ano hoomalimali, E Lo Hipa ka maua keiki i aloha nui ia, e hoi mai oe, a e lawe pu mai me ka eke talena. Ua hooko aku no keia e like me ka olelo.

Aia nae a hiki mai keia imua o kona mau makua, me ka eke talena e paa ana ma kona lima, i aku ka wahine dia, me ka paa ana ae i ka opu hipa ma kona lima, Eia wale no ka mea e lanakila ai olua ke lele aku iloko o ke aupuni kanalima kumamalua, e kaua ai me Melevila ko olua hoa paio.

Ku ae la o Lo Hipa iluna, unuhi ae la i kana pahiwakawa a paa ma kona lima, a i aku, E kuu makuahine, aole he lana o ko'u manao, e loaa ana ia maua ka lanakila ma kena wahi opu holoholono pilau wale a lilo i mea ole, a heaha hoi kona oi aku imua o kuu pahiwakawaka?

Ma keia olelo a Lo Hipa, okalakala koke ae la ka wahine dia, a pii ae la ka na huelo ma o a maanei, a hoopuka mai la i na huaolelo imua o Lo Hipa, i ka i ana mai, O ko pahi au e akena nei, ua kumumu ia imua o Melevila ko olua hoa paio. Ua ike no hoi oe, ua lilo ia i mea paani wale ia no e Melevila, aohe ana pono i koe a kakou e hilinai aku ai maluna ona; a o keia opu hipa imua o kakou i keia la, ua oi aku kona ikaika mamua o na makani puahiohio ikaika o ka lewa, au i ike ai ma ka moeuhane.

A lohe o Lo Hipa no keia mau olelo, hoopau ae la oia i kona pane ana aku. Pane koke mai no na wahine dia nei, a i mai ia Lo Hipa, E ku oe iluna, a e lawe pu me ko eke talena, a e hele aku i ka hema, i kanalima anana ke kaawale mai anei aku, a pela no hoi o Hipa, me ka opu hipa ma kona lima; alaila, he haneri anana ke kaawale mawaena o olua. A ia olua ma ke kaawale, penei olua e hana ai: O oe auanei e Lo Hipa, e hoohamama mai oe i ka waha o ka eke talena imua oia nei, a ina oia nei e hele mai a komo iloko, alaila, e hoao hou olua i ka hele ana e hakaka me Melevila ma ka mana o ka eke talena, aka hoi, i komo ole keia iloko o ka eke talena, a o oe hoi ke komo ana iloko o ka opu hipa, alaila, o ka opu hipa ka mea mana, a me ka opu hipa olua e hele ai e hakaka me Melevila; aka hoi, i komo olua iloko o keia mau mea i manaoia, alaila, e hoopau i ko olua manao no ka hele ana e hakaka me Melevila, alaila, ua oi aku ka pono o ko olua noho ana i ke kahu oha na kakou, piha na umeke, o ka ia nui mai no o ka Makeke, maona ka opu.

Ku ae la o Lo Hipa, a hele aku la i ka hema, a o Hipa no hoi, hele aku la oia ma ka akau. A ia laua maloko o ka palena i oleloia, wehe ae la o Lo Hipa i ke kaula silika i hoopaaia ai ma ka waha o ka eke talena, a hoohamama aku la imua o Hipa, nee malie mai la o Hipa a ku ana i ka waha o ka eke talena, a kaohi iho la ka mana o ka opu hipa, i elua minute ka loihi, a huki hope aku la ka mana o ka opu hipa, a nee malie aku la o Hipa a kona wahi i ku mua ai, [illegible] ke ke talena, ke mau [illegible] ke ike o Lo Hipa, ua paani wale ia no e Hipa ka mana o kana eke talena, nolaila, wehe hou ae la oia i kekahi alu, a hoomau mai la no i ka hoohamama ana, a nee hou mai la no o Hipa a ku hou ana i ka waha o ka eke talena, a he kanakolu sekona wale no ka loihi o kona ku ana, a hoi hou aku la no oia a kona wahi i ku mua ai.

Ma keia mea, hoomaopopo iho la o Lo Hipa, aole no e lanakila ana kana eke talena imua o ka opu hipa, aka, no kona ano kuaki loa, lena hou ae la oia a pau pono na alu o ka waha o kana eke, hele kela a paihiihi lua i ka makani, a o ka wa no ia i nee hou mai ai o Hipa a ku ana i ka waha e ka eke talena, a o ke poo wale no kai kulou aku, a pa ae la i ke kae oluna, a hoi hou aku la no a kona wahi i ku mua ai.

Ma keia emi hope ana nae o Hipa, ua like kona mama me ka bolo ana a ka uila iloko o ka lewa; a ike iho la hoi o Lo Hipa, ua puhili kana eke talena, ku lohaloha wale iho la no oia e hoka ana, a hoopau ae la i kona manao kuhihewa.

A oiai hoi o Hipa ma kona kulana, hoohamama mai la oia i ka waha o ka opu hipa imua o Lo Hipa, o ka wa no ia ona i ume ia mai ai me ka ikaika, a kapalulu ana iloko, a kiwi aku la me he ia la ua hei i ka upena.

A ike o Hipa, ua komo kana keiki iloko o ka opu hipa, hoohuli ae la oia a hoi aku la i ka hale, a komo aku la ma ka rumi helu elua, a hookuu ae la ia Lo Hipa. A o ka wahine dia hoi, huli mai la oia a i mai ia Hipa ma, I keia la, ua ike pu ae la no kakou i ka lanakila ana o ka opu hipa imua o ka eke talena, nolaila, o ka olua nahikaua iho la no keia e lele aku ai i ka lewa, a komo aku iloko o ka aupuni kanalima kumamalua, kahi hoi o Melevila ko olua enemi, a i hookoia ai ko olua makemake ma na aupuni a pau o ka lewa, a olua e lele aku ai mawaena o na ao o ka lewalani, kahi hiki ole i ko ke ao holookoa ke hele aku ilaila.

A maopopo ia Hipa ma na mea a pau loa, noho iho lakou a hala kekahi mau la, a ina po o Mahealani, kuupau mai la ka mahina oia po i kona nani lua ole, a o ko laua manawa no ia i lele aku ai.

Ia laua no nae e lele ana, ike aku la laua i ka pii ana mai o na ao ma ke kukulu akau o ka lewa, a o kona ano ma ka hoohalike ana, ua like loa no ia me na helebelena o ke aupuni kanalima kumamalua, a ua hoomaopopo no laua he aina, aka, aia nae ma ke kaahele o ke ao, ua kanalua o Hipa, aka, i aku o Lo Hipa, Aole anei oe i ike, o ke ao o ka lewa, e kaahele mau ana ia i na wa a pau, a o ke ao paa i ka aina, aole ia e panee ana, e like me keia a kaua e ike nei.

(Aole i pau)

Kumumanao.

No ka Oihana Kumukula.

O ka oihana Kumukula a kakou e lawelawe nei, he oihana nui no ia a kiekie; aka, o ke kulana, he maopopo no, ke noonoo akahele ia e kakou, a ke imi ia kona io maoli. Ua like no ia me ke kanaka i hoo i kona waiwai iloko o kekahi pahu, a ki ia a paa, a waiho ia hoi a hiki mai i ka wa i makemakeia ai e wehe, a pehea ia e hoo ai i ke ki i kana mea i hoopaaia, lawe anei ia ma ka wahi ana i kona pahu waiwai? Aole pela; hooponopono oia i kona wahi i hoopaa ai mamua, me ke ki ma kona puka ponoi, i hemo ai. Pela no paha kakou e na makamaka kumukula, he mau pahu waiwai ko kakou mau kino, a o na keiki liilii a kakou e ao aku nei maloko o ka kakou mau kula, he mau ki liilii lakou e wehe a e omo aku ana i ka waiwai naauao o ko kakou mau kino, a lawe e like me ka makemake. A ina hoi he mau pahu waiwai kakou, alaila, heaha ke kupono no kakou e hana i keia hana?

1. E hoopono ke kumukula ma kana oihana iho, e hookaokoa ana iaia ma kona kulana oiaio maoli, ma kona hoomalu ana iaia iho mai na hewa o keia noho ana, me he la e alualu mai ana na hanauna opio ma kou kulana ke alakai a lilo lakou he mau kanaka hoopono i ko la- [illegible] hoi lakou i ko lakou kulana e like me kou, a lilo kau mau hana he kia hoomanao i ko lakou mau naau no na hanauna hou. Mai hoolilo ia oe ma ke kamailio ana me kekahi mau haumana o ke kula, oiai oe e ao ana i kekahi papa, a heluhelu wale mai no ka haumana i ka pauku, lilo paha oe ma kekahi aoao e paani ai, a pela aku. A ina pela kau hana, e hemo ana anei ka waiwai mai a oe aku oia ka ike? E komo pono ana anei ke ki noonoo a kau mau keiki ma ka puka ki naauao? E ike pono ana anei lakou i ka waiwai o ko kakou mau keena noonoo ke hana kakou pela? Ke hoole mai nei na Ole ekolu o ka helu Hawaii, Aole. O ka hoolalau ana o ke kumukula ma ia mau mea, he mea ia na ka haumana e hai lalau mai ai, a apono wale aku no kakou me ka lono pono ole i ke kumu o ia loaa i loaa ai iaia, a lilo ia he mea hoohenehene na ka haumana i ike i ke ano, a lilo ka kakou alakai ana ia lakou i mea ano ole ma ia wahi mea uuku, a o ka lilo no ia he pohaku kaa palaoa i ko lakou mau naau e hoole mai ana i ka waiwai iloko o ka kakou hinai, a hoike aku lakou i ka hanauna hou i kou inoa, he "kumu ike ole." Aole anei keia he pohaku e pepe ai kakou, a he mauu paoa hoi no kakou ma keia hana nui? He oiaio, e lalau ana kakou ma keia mea, ke ole e kokua ia ka kakou mau hana e keia mau kumu i aui ae la.

2. E ahonui kakou ma ke ao ana, e like me ke Kapena moku i kona mau kela, olelo ana me ka eleu ia lakou, e pu-a i na pea, oiai ua kokoke ka ino, a pela no kakou; he mau kapena no hoi kakou maluna o na haumana opiopio, a maluna o na aui nalu o ka noho'na naaupo, a e hoolana aku ia lakou maluna o na ale kolonahe o ka noho'na naauao. A ina he poe Kapena kakou, e ku anei kakou iluna me ka laau o ka enemi, a hahau ino aku i na kela a kakou e ao nei? E ku anei kakou iluna, a olelo iho, Molowa au i ka'u poe keiki no ka ike ole, a e haalele ana au ia lakou? E holoholo anei kakou malalo o ka lanai o ka hale alii o Babulona, a olelo iho, He loihi ka'u hale kula—ua hemo kuu lio, e noho no au, a ka Poalima au hele e kula, i pau ka maloeloe. A ina pela kakou e hana ai, mahalo anei ko kakou mau ona ia kakou? Aole anei e ili na auwaa liilii o na pokii maluna o nalowale a me poina na haawina o kekahi la i ao ia? Aole anei he wahi pukoa kela mau la i haule, nana e ulupa i na mea i ao ia a lilo i puu opala? He pono paha ia'u maanei, e lawe mai i ka moolelo o kekahi haole kaulana, nona ka oleloia ana, Ua ku kona hale kula, he 8¾ mile mai kona wahi aku ma ke Komohana Akau, a ua hele hoomanawanui aku oia ma ke hele ana e ao i kela kula no na makahiki ehiku, me ka oi ole mamua o elua la ka haule iaia, ma ka 1½ silina ka uku no ka la hookahi. A mahope iho, ua hookiekieia ae oia a lilo i Peresidena no ka hale kula o na keiki makua ole ma ia Apana. Heaha ke kumu o keia hookiekieia ana? Eia; o ka hoomanawanui wale no.

3. E akamai kakou ma ke ao aku—o ko kakou hookomo ana aku i ka ike i na keiki i ko lakou wa opiopio, he mea paakiki no ia, ke ole e hawai ka kakou ao ana me ke akamai akahele a noonoo no hoi. A ina e loaa ia kakou he kowa akea e alakai aku ai ia lakou ma kela aoao o kahi i manaolanaia, alaila, e hoohaikiia ana ka makalua o ka kakou mau hana e ke kaulana, a lilo kakou he puu oioina no na haumana a kakou e kauo nei maluna o ke ala uwea o ka noho'na naauao, a ola mau ko kakou mau inoa i na hanauna a pau. O ke akamai o kakou e na kumu kula ma ka wehewehe ana i na ninau Helunaau; ma ka hoakaka ana i na Helu Alimakita; ka wehewehe pono ana i ke ano o ke Ao Kiko; o ka hooponopono maikai i ke ano o ka heluhelu a me ke kakaulima ana, ua like no ia me ka waea telegarapa e holo pololei ana mai ka piko a kakou e paa ana a i ke poo o kahi i hoomauia ai i ko lakou mau naau; aolo no e liuliu na hora me na minute, e hooneeneeia mai auanei lakou ma na alanui kapekepeke la a lakou i hele maa ole ai, a ku maluna o ka pahu hopu a lakou e uhaialo ana. O na keiki a kakou e kauo nei iloko o keia hana, he mau moku kuna liilii lakou i hoopouliia kona mau rumi, a ke hahao nei kakou i na ukana maloko o ko lakou mau keena; a o kakou ka poe nana e hoa nei i ke kukui mahu o ka naauao ma ko lakou mau kukui uuiiki o ka naau. A ina o lakou ke kukui, alaila, owai ka aila e a ai? Aole anei o kakou no na aila e ninini ai iloko o ia mau kukui liilii, a hookahekahe aku maluna o ko lakou auwai naau kamalii, a hoomau aku i na kihapai o ko lakou mau noho 'na naaupo, i mohala, a pua mai na hua ohaha o ka mahinaai, a ohi kakou i ka hou o ko kakou mau lae i paeli ai maluna o na kuaio o ia mau loi nahelehele? Oia no!

O ka oihana a kakou e lawelawe nei he oihana lunakiai ia, e like me ke Kahunapule i kona mau aoao, oia hoi, He akamai i ke ao aku, a he noho malie e like me na manu nunu, a he maalea e like me ka nahesa. O ko kakou kulana io anei ia? Oia no.

E na hoaloha o'u ma keia hana, e like me ke Kahunapule e wehe ana i kana Iwi Haiao mai kona awai mai, pela no ke kumu kula ma kona kulana. A ina o ko kakou kulana ia a me ko kakou pahu ku, auhea ko kakou alanui e hele ai? Eia no ia; o keia mau kumu a'u i hoike ae nei maluna, o ko kakou moali no ia e hiki aku ai i ke kulana i ake nui ia e keia au e nee nei.

A ina e kukulu ana kakou i ke kahua o ko kakou mau hale maluna o keia mau pohaku, aole no ia e hiolo ana, aka, ina e kukulu kakou maluna o ke one, a nou mai ka makani, o ka hiolo no ia, a nani wale kona hiolo ana. A ina e hiolo ka kakou mau hana, auhea ka hua? A o na oihana aupuni, mai a wai e loaa mai ai na Luna Helu, Luna Auhau, Lunakanawai, Kumukula, Kapena moku akamai, na Loio hoopono, na Ana Aina loea, a pela aku? Aole anei mai ka kakou aku ka pono o ia mau oihana? Ina hoi aole kakou e kokua i keia hana, o ka nele no ia o na pono a pau. O ka kakou oihana ke poo o na oihana aupuni, a he oihana hanohano no ke malama pono ia.

D. KEOAHU,

Hale Kula o Waianae.

MA KE KAUOHA

Ua hookohula o David Crowninburg i keia la, i Comissa no na Alahele a me na Pono Wai, no ka apana o Makawao, mokupuni o Maui, ma kahi o J P Gerina, i hanele mai.

O ka huina o ka Papa Kecia mua wa, o Messrs. David Crowninburg, J Kobolo a me Kaaha.

EDWIN O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Keena Kalaisina, Oct 24, 1873. 622

Ua hookohula o Mr. S. N. Emerson a me Mr. N. Kaleikawaha, i keia la, he mau Kamaina no ka Kamaina no na Alahele a me na Pono Wai, no ka Apana o Waialua, mokupuni o Oahu. I keia manawa, o ka Huina o ka Papa Kecia o Mesars. J. P. Anderson, S. N. Emerson, a me N. Kaleikawaha.

EDWIN O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Keena Kalaisina, Honolulu, Oct. 24, 1873.

NO KA MEA, ua hiki mai ka hoopii ana he lehulehu i keia Keena, no ka hana ino a o na Kiowai Mapuna o Kunawai, Kumahane a me Kalaupaloli, e ka poe auau, a holoi na ua mau Kiowai la, a ma ka hookiki wale aua i na lio a me na puaa a nakii iloko o na auwaka kahe ana la wai. a oiai he wai einu la no ka poe e noho kokoke ana malaila; Nolaila, ke hoohiolo akp nei, ola mai hana, mamuli o ka hana ana a na holoholona malaila, na paku loa ia, a o [illegible] i na ruia e pili ana i keia hoolaha, e hoopilia no ia e like me ke Kanawai.

EDWIN O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Keena Kalaisina, Oct. 17, 1873. 620

Ua hookohula aku o Rev. C E Andrews, i ka Papa Hoomalao, i Luna Kula, a i Puuku Dala Kula no ka Apana o Makawao, mokupuni o Maui, ma kahi o P Nui. Ma ke kauoha a ka Papa.

JAS. SMITH, Kakauolelo.

[illegible] 1873. 620

NA KA AHA KIEKIE o ko Hawaii Pae Aina—O ka palapala hookohu o J. D. Hawekost, i Lunakanawai Apana no Makawao, Maui, ma kahi o P Nui i waiho mai; ua apono ia e na Lunakanawai o ka Aha Kiekie.

O KA Palapala hookohu e Ukemana, i Lunakanawai Apana no Honuaula, Maui, ma kahi o E. Suffery, i pau ka mana o ka palapala, ua apono ia e na Lunakanawai o ka Aha Kiekie.

Ua hookohula o George Hall i Kakauolelo 2 no ka Aha Hookolokolo Kaapuni 2 ma Waimea, Hawaii.

WALTER R. SEAL, Kakauolelo o ka Aha Kiekie.

Honolulu, Oct. 13, 1873. 620 4ts 623

HOOLAHA.—E olualu ka poe ona hou o na Pa Aina ma Kulaokahua, (mawaho aku o Honolulu ma ka Hikina) e hoolako mai i ke Keena Kalaisina i ka *Aslu* pakahi o na Pa Aina hou i omaia e hikou.

EDWIN O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Honolulu, Sept 22, 1873. 617

HOOLAHA.—Ke papa loa ia aku nei na mea a pau, aole e hele wale maluna o na Aina Aupuni o keia Aupuni me ka mana ole, e oki i na lisis, waiwai a hana ino e ae maluna o ia mau aina i ko lakou mau mea ulu.

EDWIN O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Honolulu, Sept. 22, 1873. 617

NO KA BAIA.—I mea e waiho pono ai ka palapala hoolaha no ka Baia, ke hookaka nei, aole kuai ke Aupuni ka baka a kanaka; aka, i mea e iiki mai ai ka mea like ka hana ana o ka baka ma kekahi hana okoa, i like ole ia maanei, ola hoi e like me ka hana ana o kahi hale o "Culp," ma Kaleponi, nolaila ke hawai ana o na dala i hoopukaia ma na nupepa.

E. O. HALL, Kuhina Kalaisina.

Ofisa Kalaisina, Angata 8, 1873.

E HOOLAHAIAMI ke nanala malalo iho nei, na hoonoho ke Kiaaina o Maui, i mau Luna Pa Holoholona ma.

Dr Hoaki,	Lahaina,	Maui,
Adamu Kaokau,	Kaanapali,	"
Kaauahaiani,	Olowalu,	"
Josia Kahula,	Waluku,	"
D. Kaneali,	Kula,	"
Maahili,	Hamakualoa,	"
Kawaakoa,	Kaupo,	"
S. Kupihea,	Ulapuc,	Molokai

e like me ka Pauku 232 o ke Kanawai Kivila o ko Hawaii Pae Aina.

J. P. NAHALELUA, Kiaaina o Maui.

Lahaina, Maui, Oct. 3, 1873. 620

Ua hookohula ka poe nona na inoa malalo iho, e na Kiaaina o na Mokupuni, e ae a pau, i mau Luna Ohi Anhau no keia makahiki.

OAHU	Honolulu,	G. H. Lace
	Ewa a me Waianae,	D. Kekoowai
	Waialua,	R. F. Bickerton
	Koolauloa,	Paukeiani
	Koolaupoko,	W. C. Lane
MAUI	Lahaina,	L. Aholo
	Wailuku,	H. Kalhelani
	Makawao,	N. Kepolkai
	Hana,	J. K. Hanuna
MOLOKAI A ME LANAI		D. Kaopwahina
HAWAII	Hilo,	G. W. A. Hagel
	Puna,	T. E. Elderts
	Kau,	A. E. Swain
	Kona Hema,	Moses Barrett
	Kona Akau,	Geo. F. Carsley
	Kohala Hema,	S. P. Chillingworth
	Kohala Akau,	Jas. Woods
	Hamakua,	S. T. Willse
KAUAI	Hanalei,	A. S. Wilcox
	Anahola,	J. S. Kaip
	Lihue,	S. W. Wilcox
	Koloa,	F. Bindt
	Waimea,	J. Kauai
NIIHAU		Kahu Kiaaina

Waiwai. Angata 28, 1873. 621 [illegible]

KE HAHA aku nei ka lohe i na kahaka o pau 1 loaa ole ka lepera, mai keia la aku a mahope aku nei, na hookawale loa ia na aina o Kalaupapa, Waikolu, a me Kalawao, ma ka aoao makai o Molokai, e ka "Papa Ola," i wahi e noho kaawale ai no na mai lepera; a na kapu loa na mea e ae a pau aole e hele aku, a o na moku a pau, na waapa a me na waa ke papala aku nei, aole e kaa e pae ma la mau wahi, ala wale no a ae aku ka Papa Ola; ua hookapu pu ia no hoi ke alanui e moe la maluna o na mau nina la, a na papa ikaika loa ia no hoi na kanaka a pau, aole e hele malaila me ka ae ole o ka Papa Ola a o kona agena paha. Ke konoia aku nei no hoi ka lehulehu, e nana i ka Pauku 5, A, o ka Mokuna xxxiii o na Kanawai o 1870, penei:

PAUKU 5 (A.) Aole no e ae ia kekahi mea i loan ole ia la ka mai lepera, ke hele aku a e noho paha maluna o kekahi aina, wahi, a iloko paha o kekahi pa i hookawaleia e ka Papa Ola, no ka hookawale ana a me ka hoomalu ana i ka poe mai lepera, ke ole e loaa mua ia ia ka palapala ae a ka Peresidena o ka Papa Ola, a i ole ia o kekahi luna, hookohula e ka Papa Ola; a ina i loaa kekahi kanaka maluna o ka aina, wahi a pa paha i olelo mua ia, me ka palapala ae ole, ina i ka ka kewa iala imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopalia i ka uku aole e emi mai malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala he hookahi haneri no keia p me keia hewa; a i uku ole i ke dala, alaila, e hoopaahaola ma ka hana oolea a kaa ka uku hoopai a me na kolna o ka Aha.

E hookoia ke kuhikuhi maluna ae me ka Kaika mai keia la a mahope aku nei.

Ma ke kauoha a ka Papa Ola.

CHAS. T. GULICK, Kakauolelo Papa Ola.

Keena Kalaisina, June 18, 1873.

E KAAWIIA ANA I MAKANA HE HOOKAHI TAUSANI DALA i kekahi hui a kanaka paha, ola hoi ka mea nana e hoomaemae maikai ai ma ka mea hana a "Culp," i na lau paka maoli i hoonloia ma Hawaii nei, a lawe aku i waho o ka aina i na paona he iwakalua tausani (20,000;) me ka hoomaopopo nae, o ka poe e ake ana i keia makana, e hoike e mai lakou i ke Kuhina Kalaisina mamua ae o ka la 1 o Maraki 1874. EDWIN O. HALL.

Kuhina Kalaisina.

Honolulu, Mei 26, 1873.

Ka Nupepa Kuokoa

—ME—

Ke Au Okoa

I HUIIA.

Published every Saturday, $2 a year.

REGULAR EDITION, : : : : : 4,872 COPIES.
NA PEPA PAI MAU IA, : : : : . HE 4,872.

HENRY M. WHITNEY,
Publisher and Editor, (*Luna Hoopuka.*)

JOS U. KAWAINUI,
Associate Editor, (*Luna Hooponopono*)

HONOLULU, NOVEMABA 1, 1873.

MA ka nupepa *Hawaii Ponoi* o Okatoba 29, ua ike iho makou i na wahi mana manao mikole i hoopuka hou ia mai no keia nupepa, a maia no hoi makou e hai aku ai i ka lehulehu heluhelu nupepa, e like me ka makou i hai aku ai i ka pule i hala, "aole e nele no ka mea he papau ke kahua." Oiai, ma ka makou olelo wehewehe i hoopuka aku ai, ua hoike laulaha aku makou i ke kulana o keia hale, me ka apoipoi ole i kekahi kumu hookahi, a ua lawe mai makou i hooia no ia kulana i na olelo i hoopuka mua ia mai ma ka *Hawaii Ponoi*, o ka la 22 o Okatoba, aua hoi i manao kuhihewa ai o na hoike ia e hookahuli ai i ka oiaio imua o ka lehulehu. Ua owale aku makou i kana mau olelo, a ua hoi aku no iaia, i maopopo ai ia makou, ma ka pio ana o ka lakou olelo ana mai ma ia mau kumu, a ma keia pule hoi ke pakaawili mai nei he "ogana o ke Aupuni," keia nupepa.

No keia olelo kuawili, kumu ole a *Hawaii Ponoi*, ke pane pale aku nei makou, oiai, aole e like me ko lakou ano ka hobe wale; ua ku ao-no kou a maloelae, me ka hana ole i kekahi ano o ko pauku kulana, oo ka mea, aole ma ko makou ano kekahi kumo hookahi e kaomi ana i ke knokoa o keia nupepa.

Ma ko makou hoopuka manao ana malako o keia nupepa na hai aku makou i ka lehulehu i ko makou manao ponoi, i like a i like ole paha me ko na Kuhina, me ko makou wiwo ole, a he mea no ia i akaka maua i ka lehulehu i maa i ka heluhelu i na kolamu o keia nupepa. A o ka pane waha-a wale ana mai a ka mea opiopio (K. H P.) me ka wehewehe ole mai i na kumu no na olelo i puana ae mai ona la, aole ia he mea e hooia wale ana i ka oiaio o ka olelo he "ogana o ke Aupuni." Aole o ka like ana o ka manao o keia nupepa me na manao o na Kuhina, a o ke komo ana o na hoolaha, oia ka mea e hiki ai ke kapa ëpa wale mai ai o *Hawaii Ponoi*, he "ogana o ke Aupuni" A aole no hoi, no ka like ana o ko makou manao me kekahi apana o ko kakou lahui, e hiki ai ke kapa wale ia mai keia nupepa he "ogana no ia Apana."

Aka, e *Hawaii Ponoi*, o ka ino nui hiki ke pane ia aku kekahi nupepa, oia ka lole lua o na manao, e like me oe i kou mau la kinohou. Mahope koke iho o kou puka ana, ua maalili emoole ka pumehana o kou puuwai no kou lahui, oiai, ua ulu ae oe no ke pale aku i na kumu manao e pili ana i kekahi ninau nui e hoonaueue ana i ka lahui ia manawa, a i manao wale ia e kekahi poe e hoopoino ana i keia lahui. Ua hoomaka aku oe e booko i ka haawina maikai au i lawe ae ai, a au i akeua ae ai i kinohi, o oe ka palekana o kou lahui, aka, no ka manawa pokole loa, a ua loli kou ano. E *Hawaii Ponoi*, aole anei keia he kumu kupono ke kapa aku ia oe i kekahi o na inoa punahele au e kapilipili nei ia hai? Ma ia mea e hookanaka makua makou a e waiho aku na ka lehulehu e noonoo iho non.

No kou kuhi ana mai i na hoolaha e komo mau nei iloko o keia nupepa, a ao e minamina nui nei i ka lilo i keia nupepa, he wahi pane pokole ka makou. Ua ike no oe,—a ina ua ike ole oe, noonoo ole no hoi,—o na kumu e komo mau nei o na hoolaha ma keia nupepa, oia ka hoolaulaha akea ana i ka lehulehu; a pehea la e laha pono ai—ma kou mau kolamu anei, oiai aia no ka heluna o ka *Hawaii Ponoi* e hoopuka ia nei ma kahi o 2,500 a mahope [illegible] ke. "Ko Kuokoa," aia ma ka 4,800? Na aupo anei ka poe manao hoolaha i ka lawe ana i keia nupepa, i mea e ike ia mai ai e ka lehulehu, a holhoi aku ma kou kolamu? O keia na kumu e lilo ai o na hoolaha i keia hale pai, aole me kau e hana hunahuna mai nei.

J. I. Dowsett kue i ka Waiwai o ka Moi Kamehameha V. i make.

Ua hookolokoloia keia hihia waiwai e ka Aha Jure, i hoomakaia ma ka la 16 a hoholoia ma ka la 18 o Okatoba, a ma ka olelo hooholo a ke Jure, ua hookoia mai ke noi a ka aoao hoopii.

O ke ano o ka hoopii penei no ia. Ua lawe ae ka Moi i make aku nei he mau tona paakai mai ka loko paakai o "Aliapakai," he wahi iloko o ke kuleana e waiho ana ma ka lima o Kimo Pelekane. No keia lawe wale ia ana o ka paakai, ua hoopii poho mai o Kimo Pelekane, no na tono paakai he 2000, ma ke uku averika he eha dala o ke tona hookahi, hui ia he $8000 ka nui o ke poho i noi ia mai e hooko aku ka aha.

Ma na olelo hoike ua manao wale ka aoao pale ua kuleana ka Moi, aka, ua nui loa na palapala a me na hoike kupono e kue mai ana i keia, me ke kokua mai i ke kuleana o ka mea hoopii. Ua ike maopopoia ma na olelo a ma na palapala ua kuleana o Wm. Sumner makua ma ka aina mai a Hoopili kane mai, a me ka Moi Kamehameha III, a ua hooia ia imua o Ka Aha Hoolaa Kuleana Aina, a mai ia lakou mai ka palapala hooia hope loa. Make aku o Wm. Sumner makua, ua ili iho ka aina o Moanalua, koe na kuleana aina, i na keiki, o Keolaloa, Kapilikea, a me Meraea, he kaikamahine. Mai a lakou mai ua lilo kekahi hapa i ke kuai ia e Kimo Pelekane o kekahi hapa i ka hoolimalima, ma ia ano i ka okoa ai ko Kimo Pelekane kuleana iloko o ka aina holookoa, i ka wa a ka Moi Kamehameha V, i komohewa aku ai, oia ka makahiki, 1869

I ka hoomaka ia ana e lawe ia ka paakai na kakau palapala aku o Kimo Pelekane i ka Agena o ka Moi, e kue aku ana, a e papa aku ana no ke komohewa ia o kona aina Ma keia palapala i waihopu ai ke kuleana o Kimo Pelekane, a me kana mamo, a he manawa wale no nona, a o lakou paha, e hoopii ai mahope o ka make ana o ka Moi. Ma ka hana ia ana imua o ka aha, na kulike ka pono i manao ia e like me kana i manao mua ai.

Ua ike ia no hoi ka nui o ka lilo a me na loaa o na hana ia ana o ka paakai a me na dala i loaa mai. Ua hiki aku ka lilo i ka 14,000, a o ka loaa lie $11,000, o ke poho he $3,000, hui ia me na uku i hookoia e ka aha, ua like me 11,000 ke poho ma keia hoopukapuka na.

Ua lobo wale iho makou he mau kuleana aina kekahi e waiho nei ma ka lima o na Luna Hooponopono waiwai o ka waiwai o ka Moi Kamehameha V, i lilo wale, a e manao ana kekahi poe e hoopii no ia mau kuleana.

No Parani.

Ma ka manao wale, i ka wa e ko mai ai ka mokumabu Costa Rica me na la mua o keia hebedoma ae, e hiki mai ana kekahi mau nu hou ano nui no ka noho'na o keia aupuni, oiai, ma na nupepa i hiki mai i keia mau la aku nei, ua ike iho makou i ke aoninoni o ke Aupuni Repubalika ma ia mokuaina o Europa. Ua hiki ae kekahi telegarama i ka nupepa *Honua* o Nu Ioka mai Parisa aku, o ka la 6 o Okatoba, ua loaa aku na mea hou hope loa e pili ana ia aina a aia maloko oia telegarama ke ano o na hana i kukala e ka poe manao Aupuni Moi. Penei ka olele: Ua ae aku o M. Tiera i ka manao hoohui i hoikeia aku iaia, no ka hoohui ana i ka poe Repubalika me ka poe Emepera, oiai, ua manao lakou oia wale no ku mea e pale aku ai i ka loli ana ae o ka noho aupuni repubalika ana, a lilo i aupuni moi, me ke Count de Chambord ka moi, ma ka inoa moi Henori Alima. Ke pii mau nei ka heluna o ka poe i hui, aka, ua oi ae no ka pono ma ka aoao o ka poe manao aupuni moi, no ka mea, aia no ka hapanui o ka Ahaolelo ma ia aoao, o ka Peali kana a pau, a he nui no hoi ke dala pelo i ka poe manao haakoi. Iloko o ka poe alakai lahui, o M. Rouher kekahi i pelo ia aku i ke kulana alii mahope iho o ke ku ana o ke aupuni hou. A ua manao ia he mea akaka loa ke ko ana o ke au hou, i ka manawa ka Ahaolelo o Farani e noho ai. O ka ae ana o Tiera e hui na Repubalika me ka poe Emepera—na welelau o na ano aupuni—he haiena ia e hoike mai ana i ka alapine o ka pii ana ae o ka aoao noho'na moi, a me ke kupilikii o ka Repubalika i keia wa, oiai oia e kunewanewa nei.

Ma kekahi palapala i hiki mai i Wasinetona mai Parisa mai, ua hoike maopopoia mai, he manawa wale no ko ke Aupuni Repubalika, a ua hiki i kona hopena. Ua aui mai na alanai repubalika ma Farani i na makamaka ma Amerika e kukulu i mau hui, a e hoala i mau halawai, i ulu mai ka manao kokua o ka lehulehu no ka repubalika ma Farani, a haule ae na hana a ka poe hookuhuli i ke aupuni.

Ina aole e ko aua na hana a ka poe e huli ana mahope o ka noho'na moi o Farani iloko o keia mau la, [illegible] i ke kaua kuloko ma Farani. O ka [illegible] ana e hoohuli i ka noho'na repubalika ke kumu e mokumokuahua ai ka lahui, oiai, ua manao wale ia o ka hapa nui o ka Ahaolelo i keia wa e ku ana he 738 ma ka aoao moi, a i na he oiaio ia heluna, ua oi loa aku ia aoao—he 370 ka oi, ke balota na hoa o pau o ka hale ma keia kumu.

He Ninau.

E KE KUOKOA E:—Ua lohe iki iho nei au e hoomaka ia ana ka hoopukaia ana o kekahi nupepa Hawaii ma Honolulu, a e hooikaika ana ka ia nupepa e hoolilo aku i ko kakou aina makamae i ke Aupuni Amerika Huipuia. A ua lohe pu ia mai no hoi o Kipikona o Lanai ka Lunahooponopono o na nupepa la. Ke ninau aku nei au maanei, o ke Kipikona no anei keia i kaili ae ai i ka aina o na kanaka ma Lanai a lakou i hui houluulu pu ai i ke dala a lilo mai ke Awawa o Palawai, a ke waiho ano aie ia nei na dala la e keia Kipikona, oia mea hookahi no anei? Ina oia ua kahaha loa au.

J. W. H. MOLOKAI.

Kainaaha Oct. 25, 1873.

[OLELO PANE.—Ua lohe wale makou e hoomaka ia aua kekahi nupepa hou ma ka olelo Hawaii, ma keia manawa koke aku, i waha olelo no kekahi poe i kue i ke Aupuni, a na lakon no hoi i hookupu iho nei ke dala. O ka poe uo paha e manao ana he pono ka hoopio ia o ko kakou Aupuni e kokua ana no paha lakon i keia nupepa. Aka aole makou e manaoio aku ana e kokua ana ke kanaka i kekahi nupepa alakai oia ano. L. H.]

Na Mea Hou o Baker's Island.

Ua ulu mai a mahoahua na hana pono ma keia Ailana iloko o keia makahiki, no ka mea, he ekolu Ahahui e malama ia nei. Oia hoi, Ahahui Paio, Ahahui Manawalea, a me ka Ahahui Kula Sabati.

Na hana a ka Ahahui Paio, mai ka malama mai o Iune a Sepatemaba nei, oia hoi ka imi ana i na kumu e ulu hou ai ka lahui Hawaii, a me na pomaikai e loaa mai ana i ka lahui holookoa.

1 Heaha la ke kumu e ulu hou ai ka Lahui? Ua hoonaia aku kona haina.

2 Heaha la ka oihana i oi aku o ka pomaikai o ka Lahui Hawaii? O ka mahiai paha, o ke kalepa paha? Haina: Ua like no ko lana pomaikai, ke lawe mai ka lahui a hoohana i keia mau kumu.

3. He pomaikai anei no ka lahui Hawaii, ka haawi ana aku i ke Awa o Ewa no ke Aupuni o Amerika, i loaa mai ai ke Kuikahi Panai Like, me ka hoomaemae ole i na kanawai inoino o ke Aupuni? Aole paha?

O ka Olelo Hoobolo no keia kumu. Aole pono ke haawi aku i ke awa o Ewa no Amerika, ke ole e hoomaemae ia ko kakou mau kanawai inoino, a ina e boloi ia, alaila, pono no ke haawi aku, i kau like ai ka pomaikai malnua o ka poe nona ka aina, a me na malihini.

4. He pomaikai anei no ka lahui Hawaii ke kuai ia na lau o ko kakou mau kuahiwi? Aole paha? Haina He pomaikai no ka lahui ke kua ia na lau o ko kakou mau kuahiwi. O keia olelo hooholo, na kanaloa au, a na ko onkou noonoo ia e hai mai i ka mea pono no ia kumu.

5. He pomaikai anei no ka lahui Hawaii ka hoouna ana i ka lakou mau keiki i na kula olelo haole, a haalele i ka ololo Hawaii? Aole paha? Haina. Aole pomaikai ka lahui ke haalele i ka olelo kamaaina, a lilo nui ma ka olelo malibini.

NO KE KULA SABATI.

Ua hoomaka ko makou kula Sabati, ma Mateio, 28: 1—20, a hiki i Mareko 5. Ua hoike mai na hoa o keia kula, i na manao nui, o na pauku pakahi o loko o ia mau mokuna.

A ua waihó mai na hoa he mau ninau kuwaho e pili ana i ka Baibala. O ka nui o na ninau, he 40; a ua nui na ninau i loaa na heina, me ka hoopaapaa ole, a he 6 mau ninau i hoopaapaa ia.

NO KA HUI MANAWALEA.

Ua lulu iho nei na hoa o keia Hui iloko o Augate, a ua loaa mai na wahi kenikeni nuku. No ko makou nele loa i kahi e loaa mai ai, ke kumu i nuku ai, no ka hiki moku ole mai ma keia Ailana nana e lawe aku na lepo mano.

NA LIMA HANA O KEIA AILANA.

He nui ka mai o na lima hana i keia wa, o ke kewe ka mai nui, o ka mai ia i ike ia, a he mau mai e ae no kekahi, a no ka awiliwili o na mai, ua nui ka pilikia o na lima hana, aole e hiki ke ku ae iluna, a he nee wale no ka hiki, me ka hoomanawanui.

Ua nele mai ka haole i na lauu kupono, a o ka viniga i hui pu ia me ka paakai alama, e inu ai maloko, a oia kekahi kumu pilikia loa o na mai. Elua mea i make iho nei i ka la hookahi. O Manuela a me Hoopii. He elua hora ke kuawale mawaena o laua pakahi Ua make laua i ka la 20 o Sepatemaba, hora 3½ o ka auina la Poaono, a nalo ma ke kakahiaka Sabati.

He 14 poe i koe e waiho pilikia nei, aole he loaa mai o ka olualu kupono O ka noi o na la a Manuela i noho ai ma keia Ailana, he ehiku malama me elua la.

Ua olualu i na Haku o makou ka hookuu ana i ka hana, no ka mea, ua nele la- [illegible] i ka ai ole, a ke kau nui aku nei ma- [illegible] ke mai o na mahinahi o na Ailana nei, ka *C. M. Ward.*

Sept. 25. Make iho la o Pukui, he kewe me ka fiva kona mai i make ai.

O ka nui o na la ona ma keia Ailana, he 7 malama, me 7 la.

J. W. M NIAUHOE.

Baker's Island, Sept. 28 1873

O ka hula he punana ia o ke Diabalo.

E KA NUPEPA KUOKOA E: *Aloha oe*;

E olualu oe e hookomo iho ma kahi kaawale o kou kino holookoa i keia. Oiai ua kuluma a kamaaina mai kahiko mai ka hula, aole no ia no keia au malamalama e naue nei, aka, he mea kahiko no ia.

Aka, no ko'u ike lea i ka poe opio, a me ka poe ui, na hapauea, a me ka poe i komohia na koi-i koi a ka manao e hookamalli ana ia lakou iho, e lawelawe nui ana i keia hana, nolaila au i manao iho ai. "O ka hula he punana ia o ke Diabalo."

Aole no hoi e nui wale ana ka poe e akoakoa ma kekahi anaina hula, ke ole o loaa kekahi mea a lakou i kupa pololei iho ai he piheesero (he uala i hoawanania, me kekahi nahesa oui awahis) aka, i na lobe iki no, aia ma kahi o mea be mau pahu, a pakeke, a umeke piheesero, e nui auanei ka poe nane wawae, moe ka-oo a ka huskai lio i ka wala kiaha piheesero.

Aia hoi a hookokoke aku oe, he mau helehelena ano e. Ano e na maka, hilihewa ke kamailio, a aia ma ka waha na hua mele i ka launa uso ole; a penei iki kau wahi mea i lohe ia aku.

"Auhea ke wale ke oe ke hoi,
E kuu ke wale ke hoa ke noi?
Ho ae kaua ke wale ke hoi;
I ka wala kiaha ke wale ke nei."

Iloko o keia mau lalani mele la, aia ilaila ke awihi a ka maka, ka oni hilala ia a i anei, e kuhi ana na lima i ka mea ku i ka pono ole. Nolaila au i puana alua ae ai. "O ka hula he punana ia o ke Diabalo" e imi ana, e auku ana, e hanu ana hoi i kana mea e ale ai.

I kekahi manawa haohao wale ana au i ka pane mau ia o keia inoa he piheesero, aka, halawai iho la au me kekahi kanaka Kanaes iloko oia hana, hai mai ana kela i oiaio, a no ke kupono ole o ke ano pili o ia huaolelo na kapaeia.

I kekahi wa a'u i ike mua ai i kekahi aha inu uala ma kahi o Aonia, ua nana aku la au i kekahi wahi taaka (he mahu) o Mahu Leta ka inoa wahi a lakou E hula ana me na ano hana hilahila imua o ke anaina. "A he mea aka hene walea wale iho la no ia na ia kini."

O keia kamailio ana o kakou, aole no ia i pili i ke anaina hula ano maikai kupono, a hoonanea oluolu hoi, aka, no na anaina hula pili kuko, oiai ka Buke imua ou, a e nana iho. "E ka punahele mai hoomahui i ka hewa, aka, i ka maikai no."

E! nawai la auanei e kaohi ia oe e ke kaikamahine opio, a me ke keikikane iloko o keia alakai pouli, poele ana au e ka makua? Oiai o ke makua pu kekahi iloko o ia aluka, e kailupe ana iloko o ke kelekele o ka naaupo e ku ana iloko oia nenelu.

Auhea ka poe makee i ka pono, a me ka maluhia o ka aina? Ua hele anei e kinai? Ua hoomalu aku anei? Ua ao aku anei i keia anaina hula nui ma kahi o mea? Ae na hele paha a ua ao aku, aka, ua pakikeia mai nae, me ka olelo, "oe no hele mai, aha hana oe maanei? Ole kuleana oe hele mai manei. Makou no hanahana hula no maikai."

* * * * *

Nolaila, e ka poe lili i ka hewa, ka poe makee pono, na lima lawelawe hoi o ke aupuni, e ala! ua kani ke oeoe o ka hui, e paa me ka pahikaua o ka uhane, me ka naau koa. E na makai hoi mai ka helu 1, 2, 3, 4, a pela aku. E pani, e olo, e wawahi, e kiola i ka moana lipolipo i keia popo auhuhu (rama) e kahe mai nei ma na manu wai o Kilohi, a manks aku, ma-o ae, e pani paa ia na puka i kahe aku ai keia paipu wai inoino.

J. W. IELELEHILIKA.

Kohala Akau, Okatoba 24 1873.

HOOLAHA HOOKOLOKOLO.

MA ke Keena o ka Lunakanawai Kaapuni o ka Kpana Elua o ko Hawaii Pae Aina. Ma ka waiwai o MANEA (k), no Honuaula, Maui, i make.

Ua heluheluia a ua waihoia ka palapala noi a Kalauao k, ka Lunahooponopono o ka waiwai o Maneu k, no Honuaula, Maui, H P A, i make, e noi ana, e hoopono la kona moowaiwai, a e hookuu iala mai ka ohana, a e hoohoiola ka waiwai i na hoolina. Nolaila, ke kauohaia aku nei na kanaka a pau, ke pili o ka Poakolu, ola ka la 3 o Dekemaba 1873, ma ka hora 9 o kakahiaka, ma ka Hale Hookolokolo ma Wailuku, ola ka la a me kahi i koholo no ka hoolohe ana i ua nonoi la a me na mea kue ke hoike ia.

ABR. FORNANDER,
Lunakanawai Kaapuni Apana Elua H P A

Lahaina, Oct 24, 1873. 622 3ts 624

MA ke Keena o ka Lunakanawai Kaapuni o ka Apana Elua o ko Hawaii Pae Aina. Ma ka waiwai o IKUAANA (k), no Hamakua, Maui i make.

Ua heluheluia a ua waihoia ka palapala noi a Keolamoku w, e noi ana e hoonoho iala i Lunahooponopono no ka waiwai o Ikuaana k, no Hamakua, Maui, H P A, i make. Nolaila, ke kauohaia aku nei na kanaka a pau, ke pili o ka Poakolu, ola ka la 1 o Dekemaba, 1873, ma ka hora 12 awakea, ma ka Hale Hookolokolo ma Makawao, ola ka la a me kahi i koho ia no ka hoolohe ana i na nonoi, a me na mea kue ke hoike ia.

ABR. FORNANDER,
Lunakanawai Kaapuni Apana Elua H P A

Lahaina, Oct 24, 1873. 622 3ts 624

MA ke Keena o ka Lunakanawai Kaapuni o ka Apana Elua o ko Hawaii Pae Aina. Ma ka waiwai o ELISA N. N. BAKER, no Lahaina, i make.

Ua heluheluia a ua waihoia ka palapala noi a Elisa Baker no Lahaina, Maui e noi ana e hoolaiola ka palapala kauoha hope loa a kana wahine, Mrs. Elisa Kawaluhinihui N Baker, no Lahaina, Maui, H P A, i make aku nei. Nolaila, ke kauoha ia aku nei na kanaka a pau, ke pili o ka Poakolu, ola ka la 24 o Novemaba, 1873, ma ka hora 9 o kakahiaka, ma ka Hale Hookolokolo o Lahaina, ola ka la a me kahi i koholo no ka hoolohe ana i na nonoi nei a me na mea kue ke hoike ia.

ABR. FORNANDER,
Lunakanawai Kaapuni Apana Elua H P A

Lahaina, Oct 27, 1873. 622 3ts 624

AHA Hookolokolo Kaapuni o ko Hawaii Pae Aina, ma ka hooponopono waiwai. Ma ka waiwai o KUWALA, o Makawell, Kauai i make kauoha ole. Imua o ka Lunakanawai Kaapuni Apana Elua. Olelo kauoha e hoolaha aku no ke noi ana mai e koho i Lunahooponopono Waiwai.

Ma ka heluhelu a me ka waiho ana mai o ka palapala noi a F. Mikalemi (w), no Honolulu, Oahu, e hoike mai ana o Kajwi (w), no Honolulu, Oahu, ua make kauoha ole ma Honolulu, Oahu, ma ka la 22 o Dekemaba, M H 1872, a e noi ana e hauwila ka Palapala Hookohu Lunahooponopono Waiwai la Kaeha. Ua kauohala, o ka Poaono, ka la 22 o Novemaba M H 1873, ma ka manawa i kohola no ka hoolohe ana i na noi la, imua o na Lunakanawai la, ma ke Keena Hookolokolo o keia Aina, ma Wahiawa, Kauai, a ma ia manawa, a ma ia wahi no, e hele mai ai na mea a pau i pili, e hoike mai i ko kumu, ina he kumu olaio ko lakou, e ae ole ia ai na mea la. A o keia olelo kauoha, e hoolahaia ma ka olelo Hawaii, i ekolu pule ma ke Kuokoa, nupepa ma Honolulu.

Kakauia ma Wahiawa, Kauai, ko Hawaii Pae Aina, 21 o Okatoba M H 1873.

DUNCAN McBRYDE,
Lunakanawai o ka Aha Kaapuni Apana Elua

622 3ts 624

AHA KIEKIE O KO HAWAII PAE AINA, ma ka hooponopono waiwai. mokupuni o Oahu Hawaii pae aina. 88. Ma ka waiwai o JOHN ALLEN, no Kaihuku, mokupuni Oahu, i make. Olelo kauoha e hoolaiola i ka palapala kauoha, a no ka hoolaha ana.

No ka mea, ma ka la 23 o Okatoba, M H 1873, na waiho ia mai imua o ka Aha kekahi palapala i olelo, ola no ke kauoha hope loa o H. Meinecke i make aku la, a me na palapala hooopii e noi ana, e hoolaiola keia palapala kauoha, a e hoopuka hoi ka palapala inoa hooko no ia W. C. Lane ka waihoia mai e ia.

Nolaila, na kauohala o Ka Poaha, ola ka la 13 o Novemaba, M H 1873, ma ka hora umi——ma ka Ruma Hookolokolo o ia Aha, ma ka Hale Hookolokolo ma Honolulu, ola ka la a me ka hora, e hoolaiola'i ia palapala kauoha, a e hoolohe hoi no ia noi ana mai, a me ka poe a pau i pili ae ma ka palapala kauoha, a me ka hoopukaana i ka palapala luna hooko. A na kauoha hou ia, e hoolaha no ia hoea no na pule ekolu iloko o ke Hawaiian Gazette me Kuokoa, he mau nupepa i paia a hoolahaia ma Honolulu. A na kauoha hou ia, e hoopukala na palapala kena no na ko like no ia palapala kauoha, e hoike mai e kue i keia palapala kauoha i ka wa i olelola.

Kakauia ma Honolulu, ko Hawaii Pae Aina, Oct 24, 1873.

ALFRED S. HARTWELL,
Lunakanawai o ka Aha Kiekie

Ikea:
Jno E Barnard, Hope Kakauolelo. 622 3ts 624

AHA Hookolokolo Kiekie o ko Hawaii Pae Aina, ma ka hooponopono waiwai. Ma ka waiwai o KAIWI (w), o Honolulu, Oahu, i make kauoha ole. Imua o ka Lunakanawai Hartwell. Olelo kauoha, e hoolaha aku no ke noi ana mai e koho i Lunahooponopono Waiwai.

Ma ka heluhelu a me ka waiho ana mai o ka palapala noi a F. Mikalemi (w), no Honolulu, Oahu, e hoike mai ana o Kajwi (w), no Honolulu, Oahu, ua make kauoha ole ma Honolulu, Oahu, ma ka la 22 o Dekemaba, M H 1872, a e noi ana e hauwila ka palapala hookohu lunahooponopono waiwai la F Mikalemi i olelola, ma ka waiwai o Kajwi (w) i make kauoha ole, ma Honolulu, Oahu.

Ua kauoha ia, o ka Poakahi, ka la 17 o Novemaba M H 1873, ola ka manawa i koholo no ka hoolohe ana i na noi la, imua o na Lunakanawai la, ma ke Keena Hookolokolo o keia Aina, ma Honolulu, a ma ia manawa a pau i pili, e hoike mai i ko kumu, ina he kumu olaio ko lakou, e ae ole ia ai na mea la. A o keia olelo kauoha, e hoolahaia ma ka olelo Hawaii, i ekolu pule ma ke Kuokoa, nupepa ma Honolulu.

Kakauia ma Honolulu, ko Hawaii Pae Aina, Oct 20, 1873.

ALFRED S HARTWELL,
Lunakanawai o ka Aha Kiekie

Ikea:
Jno E Barnard, Hope Kakauolelo. 622 3ts 624

AHA KIEKIE O KO HAWAII PAE AINA, ma ka Hooponopono Waiwai. mokupuni o Oahu Hawaii Pae Aina. 88. Ma ka waiwai o JOHN ALLEN, no K